मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई.

नागपूर खंडपीठ

रिट याचिका क्रमांक 3015/2021

बाबा प्रल्हाद पाडवेकर,

वय 55 वर्ष, व्यवसाय– नौकरी

पूर्णवेळ निदेशक ,

राहणार – देसाईगंज, जिल्हा गडचिरोली _______________ **याचिकाकर्ता**

-विरुद्ध -_

1.उच्च आणि तंत्रशिक्षण विभाग,

मार्फत संचालक,

व्यवसाय शिक्षण आणि प्रशिक्षण विभाग, मुंबई.

2. व्यवसाय शिक्षण आणि प्रशिक्षण विभाग,

मार्फत सहाय्यक संचालक,

प्रादेशिक कार्यालय, सिव्हिल लाइन्स, नागपूर.

3. जिल्हा व्यवसाय शिक्षण आणि प्रशिक्षण अधिकारी ,

गडचिरोली, जिल्हा–गडचिरोली.

4. राष्ट्रीय शिक्षण संस्था,

मार्फत सचिव/सी. ई. ओ. कमला नगर,

देसाईगंज, जिल्हा – गडचिरोली.

5. बाबूराव मडावी कनिष्ठ महाविद्यालय,

मार्फत प्राचार्य, देसाईगंज, जिल्हा – गडचिरोली ___________ **उत्तरवादी**

याचिकाकर्त्यांचे अधिवक्ता –श्री. आनंद परचुरे,

उत्तरवादी क्रमांक 1 ते 3 साठी सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता –श्री. एस. एम. घोडेस्वार,

उत्तरवादी क्र. 4 आणि 5 यांचे करीता अधिवक्ते – श्री. पी.ए. मार्कंडेवार आणि आर. डी. मुरकुटे.

न्यायमंच: न्यायमूर्ति ए. एस. चांदुरकर आणि न्यायमूर्ति श्रीमती वृषाली व्ही. जोशी

युक्तिवाद ऐकला दिनांक : 15.01.2023.

न्यायनिर्णय घोषित दिनांक : 03.02.2023

न्यायनिर्णय– (द्वारा न्यायमूर्ति ए. एस. चांदुरकर.)

अधिनिर्णित – अधिनिर्णयार्थ उत्तर तत्काळ मागविण्यात आले आणि पक्षांच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकण्यात आले.

2. भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 226 अन्वये दाखल करण्यात आलेल्या या रिट याचिकेमध्ये विचारार्थ घेण्याजोगा प्रश्न असा आहे की खासगी शाळेतील कर्मचाऱ्याला त्याच्या विरुद्ध दाखल असलेल्या फौजदारी आरोपाखाली अटक करण्यात आलेल्या आणि त्यानंतर सेवेतून निलंबनाची मुदत संपल्यानंतर **महाराष्ट्र खाजगी शाळा कर्मचारी नियम (सेवेच्या शर्ती) 1981 (संक्षिप्त साठी नियमावली 1981) च्या नियम 33 (5)** नुसार कर्मचाऱ्यास वेतनवाढ मिळण्याचा अधिकार आहे का ?

3. थोडक्यात वस्तुस्थिती अश्या प्रकारे आहे की, याचिकाकर्ता हा उत्तरवादि यांच्या द्वारे चालविण्यात येणाऱ्या शिक्षण संस्थेत पूर्णकालीन निदेशक या पदावर कार्यरत असताना त्याच्या विरुद्ध भारतीय दंड संहितेच्या कलम 420, 403, 406, 409, 465, 468, 479, 34, 102–बी अंतर्गत प्रथम खबरी अहवालानुसार अपराध क्र. 21/2016 नोंदविण्यात आला आणि दिनांक 27/04/2016 रोजी त्याला अटक करण्यात आली. दिनांक 27/07/2016 पर्यंत तो न्यायालयीन कोठडीत होता. त्यानंतर त्याची जामिनावर सुटका झाल्यावर लगेच दिनांक 28/07/2016 रोजी तो निदेशक म्हणून कर्तव्यावर पुन्हा रुजू झाला. याचिकाकर्त्याच्या सेवेला मंजुरी मिळाल्यामुळे, तिसरे उत्तरवादी–जिल्हा व्यवसाय शिक्षण आणि प्रशिक्षण अधिकाऱ्याने दिनांक 15/06/2017 रोजी व्यवस्थापनेला एक पत्र पाठवले व त्यात असे नमूद केले कि फौजदारी खटल्याच्या अंतिम निकाला चे

त्यानेअधीन, याचिकाकर्त्याला त्याच्या निलंबनापूर्वी ज्या दराने वेतन दिले जात होते त्याच दराने वेतन दिले जावे. सदर कार्यवाहीतील अंतिम निर्णयाच्या आधारे पुढील पावले उचलली जातील. तथापि, याचिकाकर्त्याने उपरोक्त कालावधीतील देय वेतनवाढ मिळण्याचा दावा केला. त्याने या संदर्भात निवेदन सादर केले आणि 30.01.2020 रोजीच्या पत्रव्यवहाराद्वारे उत्तरवादी क्रमांक 2– सहसंचालक, व्यवसाय शिक्षण आणि प्रशिक्षण विभाग, नागपूर यांनी भूमिकेचा पुनरुच्चार केला की याचिकाकर्त्याला त्याच्या निलंबनापूर्वी मिळणारा पगार मिळण्याचा हक्क प्रलंबित कार्यवाहीच्या निकालाच्या आधारांवर पुढील प्रदान अभिनिर्णित केले जातील. दुसऱ्या उत्तरवादीच्या उपरोक्त भूमिकेमुळे याचिकाकर्त्याने प्रस्तुत रिट याचिकेत 30.01.2020 रोजीच्या पत्राला आव्हान दिले आहे.

4. याचिकाकर्त्याचे विद्वान अधिवक्ता श्री आनंद परचुरे यांनी सादर केले की, याचिकाकर्त्याला निलंबित केल्यामुळे त्याला देय असलेली वेतनवाढ रोखणे अधिकाऱ्यांना समर्थित नव्हते. याचिकाकर्त्याला त्याच्या वेतन आणि भत्त्यांशी संबंधित लाभांपासून वंचित ठेवणे म्हणजे तश्या प्रकारचा कोणत्याही आदेशशिवाय दंडित करणे असे आहे. याचिकाकर्ता 27.04.2016 ते 27.07.2016 या कालावधीत कोठडीत होता ही बाब त्याला वेतन आणि भत्ते वेतन वाढीच्या स्वरुपात वंचित ठेवण्याचे कारण असू शकत नाही. सदर उत्तरवादीने केलेली कारवाई नियम 33(5) नियमावली 1981 च्या तरतुदींनुसार नव्हती आणि याचिकाकर्त्याला तो हक्कदार असलेल्या वेतन वाढीची रक्कम दिली पाहिजे. याचिकाकर्त्यांचे विद्वान अधिवक्त्यानी त्यांच्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ **मृत्युंजय सिंग –विरुद्ध– उत्तर प्रदेश राज्य आणि इतर [AIR 1971 All 214] आणि युनियन ऑफ इंडिया –विरुद्ध– पी. सी. मिश्रा आणि इतर [2010 SCC Online Del 628]** मधील निर्णयांवर विश्वास दर्शविला आहे. त्याप्रमाणे असे सादर करण्यात आले आहे कि, निर्धारित प्रक्रियेचे पालन केल्याशिवाय याचिकाकर्त्याला त्याने केलेल्या सेवेमुळे मिळणाऱ्या लाभांपासून वंचित ठेवता येणार नाही.

5. श्री. एस. एम. घोडेस्वार, उत्तरवादी क्रमांक 1 ते 3 तर्फे सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता यांनी आक्षेपित पत्र व्यवहारास पाठिंबा दिला. त्यांच्या म्हणण्यानुसार, अधिकाऱ्यांनी 1981 च्या नियमावलीमधील नियम 33 (5) च्या तरतुदींचा योग्य अर्थ

लावला कारण याचिकाकर्ता फौजदारी आरोपांच्या पार्श्वभूमीवर 27.04.2016 ते 27.07.2016 या कालावधीत कारागृहात होता आणि त्यामुळे निलंबित होता. 1981 च्या नियमावलीमधील नियम 33 (5) च्या तरतुदींमधून हे स्पष्ट होते की फौजदारी प्रक्रिया अंतिमतः निकाली निघाल्याचे आधारावर वेतन आणि भत्त्यांसंदर्भात पुढील लाभ अनुज्ञेय ठरतील. त्या टप्प्यावर अद्याप न पोचल्यामुळे, याचिकाकर्त्याने केलेली प्रार्थना या टप्प्यावर स्वीकारली जाऊ शकत नाही आणि त्यामुळे केलेली प्रार्थना अपक्व होती या आक्षेपित पत्रव्यवहारात कोणत्याही हस्तक्षेपाची आवश्यकता नव्हती, असे सादर करण्यात आले.

6. आम्ही पक्षकारांच्या विद्वान अधिवक्त्यांचे म्हणणे ऐकले आणि कागदपत्रांचे अवलोकन केले. विरुद्ध पक्षांच्या युक्तिवादावर योग्य विचार करून, आम्ही विचारात घेतलेल्या दृष्टिकोनातून दुसऱ्या क्रमांकाच्या उत्तरवादीने अशी भूमिका घेतली आहे की फौजदारी खटल्याच्या अभिनिर्णयानंतर बंदी कालावधीत वेतन आणि भत्त्यांच्या वाढीसंदर्भात समायोजन 1981 नियमावलीच्या नियम 33 (5) च्या तरतुदींनुसार आहे. गुन्हा क्रमांक 21/2016 याचिकाकर्त्याचा सहभाग होता आणि त्याच्या विरोधात त्या गुन्ह्यात सहभागी झाल्याच्या आरोपावरून त्याच्यावर कारवाई करण्यात आली होती ह्या बाबत कोणताही वाद नाही. त्याला दिनांक 27/04/2016 रोजी अटक करण्यात आली होती आणि 27/06/2016 पर्यंत कोठडीत होता. दिनांक 28 जुलै 2016 रोजी त्यांची जामिनावर सुटका करण्यात आली. या संदर्भात, नियम 33 (5) मधील तरतुदी संबंधीत असून त्या खालील प्रमाणे आहेत .

" नियम 33. कठोर शास्ती लादण्याची प्रक्रियाः

(1).

(2).

(3).

(4).

(5) ज्याच्याविरुद्ध फौजदारी आरोपाखाली कारवाई करण्यात आली आहे किंव ज्याला विशिष्ठ मर्यादित कालावधीपुरता प्रतिबंधात्मक कायद्यांतर्गत अटक करण्यात आली आहे अशा अटक असलेल्या कोणत्याही कालावधीसाठी निलंबित मानल जाईल किंवा त्याला 48 तासांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी पोलिस किंवा न्यायिक कोठडीत ठेवण्यात आले आहे किंवा तुरुंगवास भोगत आहे आणि त्याच्याविरुद्ध

केलेल्या कारवाईची समाप्ती होईपर्यंत किंवा तो अटकेतून मुक्त होईपर्यंत अश कालावधीसाठी कोणतेही वेतन आणि भत्ते घेण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.त्याच्यावर करण्यात आलेली कार्यवाही संपेपर्यंत किंवा तो अटकेतून मुक्त होईपर्यंत आणि जामिनावर सोडल्याशिवाय किंवा निर्दोष सुटल्याशिवाय त्याच्या सुटकेचा कागदोपत्री पुरावा सादर केल्यानंतर पुन्हा कर्तव्यावर रुजू होण्याच्या स्थितीत असेपर्यंत त्याला अशा कालावधीसाठी कोणतेही वेतन आणि भत्ते काढण्याची परवानगी दिली जाणार नाही अशा कालावधीसाठी त्याच्या वेतन आणि भत्त्यांचे समायोजन केसच्या परिस्थितीनुसार केले जाईल, संपूर्ण रक्कम केवळ कर्मचाऱ्याची यथास्थिती आरोपातून निर्दोष सुटका झाल्यास किंवा न्यायालयाद्वारे त्याची सुटका होईपर्यंत (जामीना व्यतिरिक्त) किंवा निर्दोष मुक्तता याचा दस्तावेजी पुरावा सादर केल्यानंतर त्याला पुन्हा कर्तव्यावर उपस्थित होण्याचा स्थितीत असेल तेव्हा अशा कालावधीसाठी त्याच्या वेतन आणि भत्त्यांमध्ये प्रकरणाच्या परिस्थितीनुसार समायोजन केले जाईल, कर्मचाऱ्याला न्यायालयाने त्याच्यावर ठेवलेला स्थानबद्धता अन्यायकारक ग्राह्य धरल्यास पूर्ण रक्कम दिली जाईल.

पोलीस कोठडीत 48 तासांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी अटकेत राहिल्यामुळे सेवेतून निलंबनाखाली असलेल्या कर्मचाऱ्याला जामिनावर सुटका झाल्यानंतर पुन्हा कामावर येण्याच्या स्थितीत असेपर्यंत अशा कालावधीसाठी कोणतेही वेतन आणि भत्ते घेण्याची परवानगी दिली जाणार नाही आणि अशा कालावधीसाठी त्याच्या वेतन आणि भत्त्यांचे समायोजन न्यायालया समक्ष कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर करावे लागेल. आज पर्यंत फौजदारी खटला अद्याप संपलेला नाही आणि त्यामुळे 27/04/2016 ते 27/07/2016 या कालावधीसाठी याचिकाकर्त्याचे वेतन आणि भत्ते यांचे समायोजन करण्याच्या टप्प्यापर्यंत अद्याप पोचलो नाही. 30 जानेवारी 2020 रोजीच्या आक्षेपित पत्रात नियम 33 (5) चा पुर्नरुच्चार केला आहे की याचिकाकर्त्याला 27/04/2016 ते 27/07/2016 पर्यंतचा कालावधी वगळता पूर्वीप्रमाणे वेतन आणि भत्ते मिळण्याचा हक्क असेल. याच कारणामुळे याचिकाकर्त्याला त्याच्या वार्षिक वेतन वाढीपासून वंचित ठेवण्यात आले आहे जे या कालावधीत अनुज्ञेय होते. आम्हाला असे आढळले आहे की याचिकाकर्त्याला 1981 च्या नियमांच्या नियम 33 (5) नुसार वार्षिक वेतन वाढीचा हक्क नाही. ही वंचितता दंडित करून नाही तर फौजदारी आरोपावरून याचिकाकर्त्याविरोधात केलेल्या कार्यवाहीच्या निकालावर अवलंबून आहे.

7. **काशीराम राजाराम कठाने –विरुद्ध– भारतीय आर. बी. दामले ग्राम सुधार**

तथा शिक्षण प्रसार सोसायटी आणि इतर [1997 (3) Mh.L. J. 235] या प्रकरणात द्वि सदस्यीय खंडपीठाने 1981 च्या नियमावली चा विचार करताना स्पष्ट शब्दात निर्णय दिला आहे की जेव्हा अशा कर्मचाऱ्याविरुद्ध चौकशी केली जाते, तेव्हा 1981 च्या नियमांच्या नियम 33 (5) नुसार चौकशी समिती जेव्हा अश्या कर्मचाऱ्याला आरोपमुक्त करेल अश्या परिस्थितीत सेवेत पुर्नस्थापित केल्यानंतर पुढील परिणामी लाभ देण्याचे प्रश्नावर विचार करण्याची अधिकारिता आहे. .अशा प्रकारे हे स्पष्ट आहे की संबंधित कालावधीत वेतन आणि भत्त्यांपासून वंचित राहणे हे तात्पुरते स्वरूपाचे आहे आणि 1981 च्या नियमांनुसार न्यायालयासमोर प्रलंबित असलेल्या कार्यवाहीच्या परिणामांवर / विभागीय चौकशीच्या निष्कर्षावर अवलंबून आहे. अशा कार्यवाहीच्या समाप्तीपर्यंत, नियम 33 (5) वेतन आणि भत्ते देण्यास प्रतिबंधित करते.

याचिकाकर्त्याचे विद्वान अधिवक्त्यानी दाखल केलेले निर्णय हे या कारवाईमध्ये विचारात घेतलेल्या वेगळ्या नियमांवर आधारित आहेत. हे स्पष्ट आहे की नियम 33 (5) च्या तरतुदी **मृत्युंजय सिंग आणि पी. सी. मिश्रा आणि इतरांमध्ये** विचारात घेतलेल्या नियमांच्या समान नाहीत, त्यामुळे त्यांचे गुणोत्तर ह्या प्रकरणातील तथ्यांसाठी लागू केले जाऊ शकत नाही.

8. वरील कारणांमुळे रिट अधिकारितेमध्ये हस्तक्षेप करण्यास कोणतेही प्रकरण आम्हास यात आढळून आले नाही. 1981 च्या नियमांच्या नियम 33 (5) आणि (6) नुसार 30 जानेवारी 2020 रोजी आक्षेपित पत्र जारी करण्यात आले आहे आणि त्यात कोणत्याही हस्तक्षेपाची आवश्यकता नाही. त्यामुळे ही याचिका फेटाळण्यात येत आहे. अधिनिर्णय खर्चाबाबत कोणत्याही आदेशाविना विसर्जित करण्यात येतो.

(श्रीमती वृषाली व्ही. जोशी, न्यायमूर्ति) **(ए. एस. चांदुरकर, न्यायमूर्ति)**

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल."